

HELSINGERUNOR

HEMBYGDSORGAN

FÖR HELSINGARNE

ARG. 1.

UTGIVEN AV OVANÅKERS HEMBYGDSFÖRENING.

N:o 1.

Anmälan.

Helsingernor, hembygdsorgan för helsingarne, framlägger härmed för hembygdens innevånare sitt första nummer. Redan från början anholder Helsingernor att icke bli mått med den måttstock man har rätt att anlägga på en strängt vetenskapligt hållen facktidsskrift, utan den vill i stället bli betraktad endast som organ för provinsens hembygdsrörelse. Den har också satt som sin främsta uppgift att vara en sammanhållande länk emellan hembygdsföreningar samt studiecirklar och enskilda, vilka syssla med hembygdsvård i någon form. Styrelsen för Ovanåkers hembygdsförening, vilken tagit initiativet till Helsingernors start, hoppas att en dylik tidskrift skall i någon mån kunna bli till gagn för provinsens hembygdsrörelse. Skulle ett provinsförbund i framtiden bli bildat, är det initiativtagarnes avsikt att erbjuda detta att övertaga tidskriften. Hembygdsrörelsen har ju även inom vår provins kunnat glädja sig åt ett ständigt ökat intresse. På åtskilliga platser inom Helsingland ha hembygdsföreningar bildats, vilka som sin främsta uppgift satt att åstadkomma sockenmuséer. Dessutom tecknar man upp sagor, sägner, visor, anekdoter och historier etc. samt ägnar intresse åt klädedräkter och plägseder från farfars och farmors dagar. Och detta är ju enbart glädjande.

Men något saknas dock hos provinsens hembygdsrörelse, och det är samarbetet de olika föreningarna emellan. De arbeta nämligen isolerat. De ha ingen kontakt med varandra och känna ej alls till varandras arbetsmetoder. Denna brist måste på ett eller annat sätt avhjälpas, och styrelsen för Ovanåkers hembygdsförening är av den uppfattningen, att en tidskrift, vilken skulle bli organ för provinsens hembygdsrörelse, vore det bästa medlet att förena alla goda krafter. Ett organ, i vilket man kunde taga del av vad som utträttas å andra platser, och således få nya impulser och uppslag i arbetet på hembygdsvårdens och fornminnesforskningens fält.

En annan av Helsingernors främsta uppgifter skall bli att, så långt den förmår, taga vara på den folklore, på vilken vår bygd är så rik. Åtskilligt har kanske av intresserade personer upptecknats samt publicerats i ortspressen, men därmed också ånyo gått ut i förskingringen.

Det är på hög tid att något göres för att rädda vad räddas kan, och vi ha säkert skäl att beakta dessa ord av Artur Hazelius, att "den dag kan gry, då allt vårt guld ej räcker att förena bilden av en tid som flytt".

För varje gammal gård som rives, försvinner ett stycke solid och heder-

HELSINGERUNOR

HEMBYGDSORGAN

FÖR HELSINGARNE

ARG. 1

REDAKTIONENS ADR.: EDSBYN

REDIGERAD AV: P. ALB. NORIN

N:o 1

Till våren och sommaren

gör Ni de fördelaktigaste inköpen i

L. E. NORINS

Herrskrädderi och

Manufakturaffär

OVANÅKER

HEDBERG & C:o SNICKERIFABRIK

NORR-EDSBYN

Rekommenderar sina tillverkningar såsom:
*KÄLKAR och SKAKLAR av olika slag,
FÖNSTER o. DÖRRAR, SKIDOR
VÄVSTOLAR m.m.*

OM LÖTNING AV HJUL
OMBESÖRJER FÖRSTKLASSIGT SMIDE

GYLÉN & C:o

EDSBYN

Slakteri- & Charkuteriaffärer

REKOMMENDERAS

*Uppköper till högsta gällande priser friska
NÖTKREATUR, HÄSTAR, FÅR & SVIN.*

Telefoner: Rikst. 68, Allm. 54, 56 och 192.

EDMARK & C:o

EDSBYN

Rikst. 45 - Allm. 175

Försäljer till dagens
lägsta priser i parti
och minut

Järnvaror, Byggnadsmaterial, Möbler

*(Innehavare av Voxnadalens största
möbelnederlag)*

EDSBYNS ULLSPINNERI

*Ärlig, förstklassig
LÖNGODSBEREDNING*

LEO CARLSSON, Edsbyn

Glas-, Porslins- & Bosättningsaffär

Rekommenderar sitt välsorterade lager av
*GLAS, PORSLIN, KRISTALLER,
NYSILVER, KOPPAR- och
ALUMINIUMKÄRL
m. m.*

Allmän Tel. 189 ■ Allmän Tel. 189

GÖSTA KÖNIG

Speceri-, Konserv-, Delikatess-

Q Sydfruktaffär

Rt. 202 BOLLNÄS Rt. 202

REKOMMENDERAS

Sals- & Herrumsmöbler

i bonad ek.

Sängkammarmöbler

i flammig, polerad björk.

Alla slags mål. Furumöbler
köpes fördelaktigast hos

J. Söderlund, Edsbyn.

Rikst. 44

Allm. 82

EN TIDNING
SOM GÅR

MED
JATTESTEG

är

LJUSNAN

Frisinnad tidning för Hälsingland

Ljusnan är numera Hälsing-
lands största och mest spridda
tidning. Prenumerera på
Ljusnan och anlita Ljusnan
vid all annonsering.

Tel.-adr.: Ljusnan, Bollnäs. Rikst. 187, 188 och 252.

Köp BILLIGT

Aluminiumkastruller med avsats

1	2	2½	4 liters
Kronor 3:70	4:60	5:40	7:50

D:o med fläns

1	2	3	4 liters
Kronor 4: -	4:90	6:80	7:80

D:o Kaffepannor

1½	2	3 liters
Kronor 6:50	7:50	8:50

Kaffepannor av koppar, blankpol.

1	2	3 liters
Kronor 7:50	10:50	13:50

Kastruller av koppar, blankpol.

1	2	3	4 liters
Kronor 6:50	7:60	10:50	12: -

m. m. uti

Framtidens Bazar, Bollnäs

Fredr. Törnblom
Stationsgatan 16 Rikstelefon 175

P. A. PERSSON & Co, Edsbyn

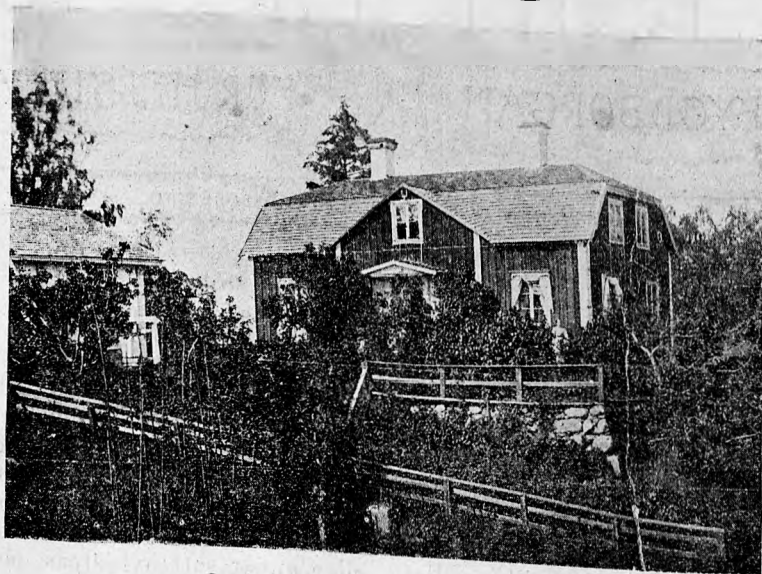
Rikst. 49 - Allmän 65

Bryggeri, Vattenfabrik & Mälteri

Tillverkningar av LÅSKEDRYCKER, PILS-
NERSVAGDRICKA, KAGGSVAGDRICKA
samt MALT, JÄST m. m. till
lägsta priser.

TAG EN PROVSÄNDNING!

Gamla Helsingegårdar.

Gamla komministergården i Ovanåker.

Ovanstående bild är tagen å den plats, Höjen eller Högen som den kallades i äldre tider, där Ovanåkers första prästgård var belägen. Här bodde Nicolaus Magni Travillagæus, stamfader till den berömda Celsiusätten. Han verkade först som komminister under den tid Ovanåker var annexförsamling till Alfta, men blev sedan, år

1639, när socknen fick eget pastorat, dess förste kyrkoherde.

Sonen Magnus, vilken föddes här den 21 jan. 1621, kallade sig först Helsingus och Metagrius och antog 1649 namnet Celsius, vilket är en latinisering av Högen. Han var matematiker och fornforskare och gjorde sig känd genom att 1675 dechiffrera de s. k. helsingeringarna.

lig allmogekultur, och med varje åldring som bäddas i grav, följer kanske en saga eller sägen, som varit värd att bevaras genom tiderna.

Helsingeringar vill, efter måttet av sina krafter, arbeta för att man från glömskan och förgängelsen måtte bevara allt av värde i helsingeringar. Och i denna sin strävan vågar Helsingeringar räkna på förståelse och hjälp från alla hembygdsvärdens vänner.

Helsingeringar skall utkomma med 4 illustrerade, minst 16-sidiga häften årligen. (Det beror sedan på huru Edsbyn i april 1921.

stort intresse tidskriften kan påräkna, om den i en framtid skall kunna utkomma med flere nummer årligen.)

Prenumerationspriset å posten blir för helt år 2: — kronor. Lösnummerpriset blir 50 öre. Föreningar och enskilda kommissionärer, som rekvirera minst 10 ex., erhålla 20 proc. rabatt.

Annonser förekomma icke i texten utan endast å omslaget.

Annonsspris: 20 öre pr mm. enkelspalt. För större, samt stående annonser lämnas rabatt efter särskild överenskommelse.

För TIDSKRIFTEN HELSINGERUNOR
P. ALB. NORIN.

Något om de gamla dräkterna.

Glädjande nog ser man rätt ofta i vår tid de gamla sockendräkterna komma till heders. En sak tyckes man dock ha lätt att glömma, och det är att ett visst "mod" varit rådande även i forna tider. Många ha ju den uppfattningen, att bara det är ett plagg av någon gammal sockendräkt, så har ett likadant klädesplagg använts i alla tider inom socknen och vid vilka tillfällen som helst.

Så var dock ej förhållandet. Som exempel må nämnas, att till de kvinnliga kyrkdräkterna i Alfta och Ovanåker användes den s. k. krokmössan eller kammamössan i början av 1830-talet, men på 1840-talet ansågs den gammalmodig, då skulle alla som höll på sin klädsel, vara klädda i bindmössor vid besök i kyrkan. Klisterfinkorna ansågos för simplare huvudbonader och brukades därför aldrig till kyrkbesök. De användes så sent som på 1860-talet eller samtidigt med att de svarta sidenhalsdukarna började användas till kyrkdräkten.

Man klädde sig särskilt för bröllop och särskilt för kyrkbesök. Man hade t. ex. aldrig en bindmössa hemma i vardagslag. Likaså kom det aldrig på fråga att man använde "stycke" till en klisterfinka. Men det hindrar ej att flickorna nu för tiden använder "stycke med knyttning" på en klisterfinka.

De olika socknarnas dräkter skiljde sig ej så mycket från varandra, men det var dock så pass stor skillnad, att man kunde bestämma till vilken socken de hörde.

Man bör därför i möjligaste mån bibehålla de särskilda egenarter och typer, som användes i varje särskild socken och tillse, att man ej plockar tillsammans t. ex. en kjol från Bollnäs,

en övdel från Alfta och en klisterfinka från Ovanåker o. s. v.

Det är många gånger svårt att kunna avgöra, till vilken dräkt och tidsålder de olika klädesplaggen härör. Så vitt jag vet, finnes det ej heller någon fullständig beskrivning på sockendräkterna i Helsingland, åtminstone ej i tryck. Man får därför bekväma sig att fråga våra åldringar ifall man vill veta vad som hör till de stiltrogna dräkterna.

Men för att lättare kunna förstå vad de gamla ha att säga, är det önskvärt att man förut har någon vetskap om vad de olika benämningarna på föremålen åsyfta. Bäst är naturligtvis om man har tillgång på gamla sockendräkter som åskådningsmaterial. Då går det ganska lätt att tillägna sig de upplysningar som meddelas.

Man har i allmänhet ganska dunkla föreställningar om vilka seder och bruk, som rådde i våra trakter för endast ett hundratal år sedan. Låter man ännu ett par årtionden försvinna utan att någonting göres för att rädda det material som ännu finnes kvar, blir det synnerligen svårt att sedan få en fullständigt trogen tidsbild från den tiden.

Icke minst viktigt är att rädda sockendräkterna från glömskans hav, ty dessa äro mycket belysande för gammaldags allmogekultur.

Nap.

NÄR KNÅDA MARKNAD under mitten av 1800-talet besöktes av jämtländska affärsmän, som i sina foror hade sill, renhudar och renstekar, togo de alltid vägen genom skogarna från Färila till Knåda by i Ovanåker. En gång när de kommo körande, stod en bonde i Knåda på sin "brokvist" och sade till en av dem: "Jasså, ni kommer farande över skogen?"

"Nej" — sa jämten — "må följ allt backom åter."

Mitt första villebråd.

— Lustigt att tänka på, och roligt var det, sa' Jan Erssen, i det han lade en ny buss in i ansiktet, på tuggsidan. Ptitt tvy, spottade han och fortfor:

— Det var en måndag. Bena va liksom lite tunga; på den tiden hade jag ett och annat att beställa lördags- och söndagskvällar, som gjorde, att måndagsmornarna inte alltid kändes så trevliga. Antagligen är väl ungdomen lite tungfotad på måndagarna nu liksom då, eller va tror Ni?

— Bössa hängde på ryggen. Bra bössa, hemgjord och säker. Tjuge kronor och en ny stämpelyxa hade jag gett för 'na, så att billig var ho' ju inte. Men god vara är alltid dyr. Priset var för släta pjäsen, utan rem eller nånting, och det skulle ändå vara vänpis!

Jesses, va mor skällde mej för bössa: "Stackars kalvar å kor", sa' hon. "Såvida det inte går ut över dej själv. Vet du, vilken ände du skall hålla i, när du slår till?" Ja, hon var riktigt retfull, kan ni tro. Ptittvy!

"Vänta bara, tänkte jag, ni ska få se på annat!" Och jag gick och passa på tillfälle, men det ville inte komma.

— Då var millvär om da'n, snön var kram å tunn dimma hängde över skogen. "Kurr kurr kurr" lät det söder om dammen, opp i backen. "Va kan då vara?" tänkte jag å lyddes e stunn. "Äsch, då är väl ingenting att bry sej om", å så gick jag. "Kurr kurr", sa det igen, och om en liten stunn sa det "kurr kurr" på nytt.

Nu måste jag stanna. Det måtte väl ändå vara något, tänkte jag. Och six man på! En stor, tjock orre satt där på en tallgren och han såg mycket lugn ut.

— Kors, om jag skulle försöka!? Jag satte ny patron i bössa. — Meeen... dä är nog inte lönt... han flyger väl, innan jag kommer i håll.

— Nå strunt i det. Jag frestar på i alla fall! Därmed satte jag iväg runt dammen, över bäcken och in bland buskarne. "Det vore livat, om jag kunde få ett kräk att slå i nosen på mor", tänkte jag, å så lade jag mej ner å börja krypa. Fram, emot orrtallen.

Bevara mej, så jag krängla å smög. Snön var våt, det droppa' å rann från buskar å bråte. Och tyst måste då gå, si! Tacka för det!

Ha ha ha ha haaa, så enfaldig en kan vara! Kan ni tänka er, när jag kom lite närmare, så... hahahaaaa! Dä är rent så jag får lov att ta mej ett litet skratt, när jag tänker på 'et! Jag vart så rasande anterrerad, så tro om ni vill, men hjärta' banka å slog, så jag kunde knappast andas. Ni har hört talas om karar, som haft svårt för att fria och som fått nästan som kolik i bröstet när som att dom skulle börja tala om, hur de var ställt för dom, å flickstackarn har fått sitta där å vänta. Dä va' int' stort bättre för mej den där gången. Det kändes sannerligen som både kolik å annat.

Klockkedja i en kvist — tvärt av! På eviga momangen. "Kors för sju tusan..." Silverkedja å dubbla län-

kar, gammalt, äkta silver, anförda så sant! Näja, det kunde inte hjälpa, fast nog var kedja värd så mycket som ett halvdussin orrar alltid!

Vänta nu, få se hur då bar till, så att jag int' sitter här å ljuger... pttt tvy... för jag vill ju helst tala om som det var å inte dikta nånting.

Rätt framför mej var en tät buske, men sedan ingenting. — "Dit måste jag!" — Och dit kom jag, men det gällde att gå på magen som en ål. Och nu må ni tro, att jag var så pass i tagen, att jag riktigt skaly — bössskälva, kallar dom sänt för i vissa trakter. — Nu lyfte jag armen — å nu sträckte jag ut mej, tog bra stöd å börja sikta...

Efteråt har jag funderat över den saken, att det måtte ha varit en ovanligt dum orre — eller kanske han var måndagstrött, liksom jag — som sagt stilla så länge å lät mej krängla å krypa som jag gjorde.

Bevars, så långt håll det var, men det var omöjligt att komma närmare. Och så drog jag efter andan och...

Äsch, det var då ett levande elände! Så snart jag blunda' med vänsterögat, såg jag ju två fåglar, vetja! Så ni förstår, hur pass roligt det var för mej!

Nej, nu vart jag rasande. Då må gå hur då kan, träff eller bom, men något måste göras! Och därmed bet jag ihop tänderna, höll andan och — drömde till.

Åh, vad det small. Och vad bössrackarn stötte. Hade jag inte legat raklång som en stock på marken, så hade jag säkert ramlat ikull.

Jaha, nog small det alltid — men orren han flög, han hähajaja.

— Jag höll på att säga nånting — som karar bruka säga i skogen, när då inte går bra å ingen hör på. Jag vet inte, om ni kan räkna ut va då är för saker, å hur då tar sej ut.

— I detsamma kom jag att få syn på e' fjär som satt lös å hängde under

buken på'n, när han flög — å flög gjorde han förresten på ett konstigt sätt, tyckte jag.

— Aha, han har fått ett pepparkorn i alla fall, tänkte jag, å då var liksom att sola hade gått opp en liten smula.

Jag till att söka. Opp å ner, å fram å tillbaka, men då var stopp. Just när jag höll på att ge opp hela rasket, flyger uslingen opp mitt framför näsa på mej ur en buske. Nu var e' skrallt beställt me flygningen, då såg jag — men var i all världen tog han vägen nu då!!! Det var, som han hade borrat ner sej i backen.

Hur länge jag geck där å grävde å sparka i buskarne, vet jag inte, men fram på eftermiddan var e' allt jag som hade villebrådet i näven i alla fall! Jojomen.

Hähåhå! Jag bar min orre, kan ni tro, som då hade varit en stor skatt. Huvet ner å bena opp å vingarna utslagna som en öppen famn. Och jag tyckte själv att det såg riktigt fint å nobelt ut, när jag kom knogande i sakta mak med min fångst, å titta gjorde jag åt ömse sidor.

Pttt tvy — — lät mej se nu. Jaha, johoh — jag tog inte genvägen hem över backarna, åhnej, all världens väg utikring åt byn.

"Bara jag hinner hem te kvällsmatdags, är e' bra", tänkte jag, å traska vidare. Si då låg i mej också va Kalle i Norrgårn hade sagt den gång, jag köpte bössa: "Allt va du kan skjuta, ska jag äta rätt", sa han. — Varsågo å ät nu då, Kalle! Pratmakare! Här skulle han minsann få se på saker!

Det var, som den lede hade föst in varenda kotte om kvällen. Ingen mötte jag å ingen såg jag. Norrigårns grisar va' ute å böka, både ungkultingen sen i våras å den årsgamle. När jag geck förbi, grymta dom rent okristligt ilsket, tyckte jag.

— Avundsjuka naturligtvis, då var

Helsinglands vapen.

Där Funsta by i Forssa socken nu ligger, bodde i slutet av åttonde århundradet en mäktig stor hövding, som hette Fune.

Han var i storlek och styrka den främste i hela Sundhedes skeppslag, över vilket han var hövding. Han var därjämte fager, vänsäll och klok samt i allsköns idrott svår att mäta sig med. Hans guldgula och rika hår räckte honom till bältestoden och hans skägg låg honom långt ned på bröstet. Han var mäktig rik och hade en borg samt ägor därefter.

En jul gästade honom Sikbjörn, som var hövding i Alirs skeppslag, och Vituly, som var hövding i Nordstogens skeppslag. Då gästerna med sina män åtnjutit rik välfärd, kom talet på, huru de tre hövdingarna gjort härnads- och ledungståg såväl enskilt som samfällt, och huru de kämpat med framgång både i österväg och västersalt, och lyktades talet så av Fune, att, då våren kom och draken ryckte på sitt ankartåg, då skulle de

samfällt segla vidare ut i världen så långt de kunde, och antingen komma åter med ära och stort byte eller också finna sin bana. Men ej skulle de fly ur strid.

Talet bifölls av de många kämparna på bänkarna, och blev där stor gny i salen.

Nu rustades i alla tre skeppslagen, och då böljan åter var fri, seglade helsingarna söderut. De hade många strider med vikingar och sjökonungar, men till sist hade de kommit genom Niarwa sund (Gibraltar), och här stötte de på en större grekisk flotta, som seglade rakt på dem. Genast lät Fune blåsa till alla helsingsskepp, att de skulle lägga tillsammans. Hastigt lades skeppen med långsidorna mot varandra och hopbundos. Mitt i slagordningen låg Sundheden, varpå Fune var hövding, och han hade till stambo Unn Järnskalle från Hög. På höger sida låg Tjädern, på vilket Sikbjörn från Alir var hövding, och var hans stambo Toni den huggande från Norra

ju klart. Tänk, att djurena ha liksom instinkt på tocket, dom med! Pttt...

Jo vänta nu! Per Anders' farfar, undantagsgubben, höll just på att hugga ved, när jag gick förbi. — "Gu' dag!" sa jag, högt å duktigt. — "Samma slag", svara gubbstuten. Men tror ni att han så mycke som titta opp ett enda tag? Neej då. Blindstyre där, så g han inte orren?!

Då är, som jag inte kunde tåla gubbkråke riktigt efter den gången.

— Vänta, tänkte jag, det bästa är kvar. Mor ska i alla fall komma på andra tankar, när hon får se va jag utträttat i dag... pttttvy. Hon ska få

erfara, att jag hållit i den riktiga ändan, när jag slog till. Vänta bara!

Men mor hade rest till stan, å när hon kom hem dagen efter, var då inte samma högtid på långt när — jag menar orrhögtid!

Lite var torde kanske minnas, hur då kändes första gången, han gjorde ett ordentligt skott. Då går liksom en besynnerlig känsla genom kropp å själ, då är visst å sant. Men kanhända ni aldrig hanterat bössa nån gång?

Si, då är e' ju inte lönt, jag sitter här å talar me' er om saker, som ni naturligtvis inte kan fatta, pttttvy!

Elf Norrbo.

Alir (Norrala); på vänster sida var Järnbära, på vilket Witalv var hövding, och hans stambo hette Thorkatel Slagfinn från Jättendal. Samtliga kämpar å helsingskeppen voro väl hemma i vapenbruk och prövade i många mannarön.

I disciplin stodo de skandinaviska vikingarne över alla andra nationer, deras ständiga krigiska övningar gjorde att det såg ut som om vapnen varit dem medfödda och bildade delar av deras egna lemmar. Frukten oroade aldrig deras sinne, likaså litet tröttheten. Helsingen var alltid segerviss, därför att han var säker på att möta en fiende, som ej förmådde mäta sig med honom. Striden för de gamla helsingarne voro endast "skarpare" övningar. Så även denna gång.

Grekiska flottan seglade hårt på Skummen yrde om bogen. På toppen av skeppsmasterna kunde snart helsingarne skåda deras märken, som utgjordes av en på bakbenen stående bock.

Bocken var en sinnebild av grekiska riket, men på samma gång en sinnebild av solen och alla starka kämpars bild.

Det blev en häftig strid. Det gick hett till både i framstammen och på lyftingar. Grekerna lade till på alla sidor för att äntra, men de små och svartmuskiga sydlänningarne förmådde ej komma ombord på helsingeskeppen. Luften fylldes av härrop, klingande vapen och regnande spjut, men manfallet på grekernas sida började bliva så stort, att de ämnade draga sig ur striden, men då äntrades deras skepp av helsingarna. En stor del greker kastade sig i havet, och de övriga nedgjordes.

De grekiska skeppen plundrades först, varpå de sänktes, men märkena på masterna togo helsingarna med sig hem, och då de sedan blevo kristna och hörde bibeln förkunna, att tre

djur äro ståtliga i skritt: lejonet, hästen och bocken, då kom det grekiska skeppsmärket åter till heders och blev sedan vårt provinsvapen. Och sägas må, att ett bättre provinsvapen kunde aldrig helsingarne fått; ty det är en äkta bild av den äkta helsingen.

Länne talades i Helsingland med stort beröm om striden i Niarwa sund, där Fune och hans män togo helsingbocken. Och — säga många — när bocken i öknen bar Israels synd och orättfärdighet, då var han mäktig stark, och det har helsingbocken också varit.

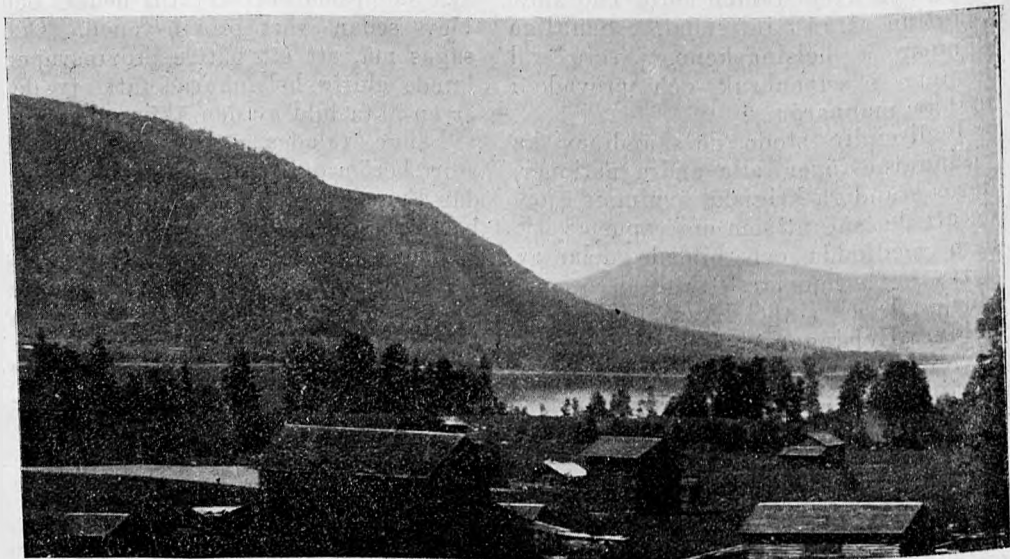
Alexander av Macedonien, död 323 före Kr., en av de största härförare som denna värld har ägt, bar i sitt livstandar en på bakbenen stående bock.

Konung Karl XII:s berömda fältpräst Olov Holm, född i Forssa socken, död i Bender 1713, brukade ofta framhålla denna egenskap. Holm kunde klart bevisa, att den bästa kristne var den bästa soldaten och den som följde sin fana trognast. Varje kompani hade då sin fana. Vid Liesna 1708 hade Arbrå kompanis fana fallit i fiendens händer om ej en tapper soldat från Arbrå kyrkby lyckats bärga den. Kompanichefen, som hette J. v. Schwartz, och löjtnanterna Wattlind och Berger hade stupat och blott några få menige voro kvar. Bard, så hette soldaten, lyckades då att taga igen fanan från fienderna. Stolt stod helsingbocken på bakbenen den gången. Vid Pultawa var det endast helsingarne, som gjorde korun. En soldat som hette Hammar, läste Fader vår och välsignelsen samt sjöng med ljudelig stämma 2 vers ps. n:o 378. Vår regementschef, general Fock, hette i förnamn Gideon, och det visade sig i det olyckliga slaget var Gideon och hans helsingbockar högg in, ty där blevo luckorna i fiendens led stora.

Forssa kompanis fana bärgades av

Arbråortens första bebyggande.

Namnets härledning och betydelse.

Parti från Anga, Arbrå.

De första spår vi hava av att människor uppehållit sig i den nuvarande Arbråbygden, torde vara att söka i de gravhögar och stenkummel som förefinnas här. Man kan säkerligen vara berättigad antaga, att ett rätt stort antal sådana hava förekommit ehuru de blivit förstörda så långt tillbaka och på en tid, då ingen fäste sig därvid, att man nu icke har någon kännedom därom. För närvarande äro 7 gravhögar och några stenkummel, eller "rösen", kända. Av dessa äro tre högar belägna helt nära Ljusnans strand nära färjestället vid Vallsta. De övriga jämte stenkumlen, finnas i trakten av Lillbotjärn på Koldemo bys skog.

Gravhögarne där ligga närmare Lillbo fäbodevall, stenrösen i sydslutningen av det s. k. Tjärnberget. Huru många dessa senare äro, kan jag ej säga, men ett flertal sådana äro ännu synliga. Ett av de största befunns vid stegning hålla omkring 8 meter i diameter. Höjden är ej så särdeles stor. De flesta synas varit föremål för någon undersökning, men säkerligen icke vetenskaplig. Där har emellertid anträffats två ovala s. k. "eldstenar" jämte en pilspets m. m. av järn, som nu förvaras i Helsinglands fornminnessällskaps museum i Hudiksvall (n:o 125). Gravhögarne och stenkumlen äro upptagna på den karta öfver

korumsångaren, som rev den av stången och stoppade den inom rocken. Vid det trogna soldathjärtat vilade bocken trygg och lugn och kom så åter till våra bygder ifrån Sibiens ödemarker.

Nu hava vi bocken i officersknapparna och på vår fana, men huru många veta, vilken härlig och argamål sinnebild det är.

Fr. Winblad von Walter.

gravhögarne i Helsingland, som fornminnessällskapet i början av 1870-talet lät upprätta, och därvid nu avlidne läroverksadjunkten E. Collinder, då student, bördig härifrån socknen, biträdde; åtminstone i vad avsåg Arbrå. En kopia av denna karta finnes i enskild persons ägo härstädes.

Lillbotjärnen är tydligen sista återstoden av en större sjö, som här förekommit, men nu utgör den s. k. Stormyran, på Koldemo skog. Och tillvaron av dessa gravar vid den forna sjöns strand, tyder på, att här varit en boplatz på den tid, då fiske och jakt utgjorde den dåvarande befolkningens huvudsakliga näringsfång.

Sedan Stormyran för något tiotal år sedan utdikades och tjärnen sänktes, anträffades i gytjtjan ett par kanoter — urhålkade trädstammar. De uppdrogos, men fingo ligga kvar, med påföljd att en där närboende person fann fördelaktigt att hugga sönder dem till bränsle. Under det sista året har rester av ytterligare en sådan kanot anträffats på södra sidan av tjärnen och nu tillvaratagits. Den torde komma att upptagas såsom n:o 1 i den nybildade fornminnesföreningens förteckning över fornminnen i socknen. Det är en urholkad trädstam omkring 4 meter lång. Ena sidan är helt bortfallen. Andra sidan är också rätt så skadad liksom även gaveländarne, som utgöras av de kvarsittande delarne av trädet. Däremot är bottnen rätt väl bibehållen. I kanten av bottnen förekomma tre hål från sidan, ett på mitten och ett på vardera ändan. Ändamålet med dessa hål kan vara osäkert, men man kan förmoda, att de användes för att med instuckna käppar för ena två kanoter för att stödja varandra, då de annars, så smala som de voro, måste vara synnerligen lätta att kantra.

Från vilken tid dessa högar och stenrösen, samt dessa kanoter härleda

sig, kan ju vara vanskligt att avgöra. De funna järnsakerna ge emellertid vid handen, att högarne äro att räkna från den yngre järnåldern eller vikingatidens tre sista århundraden, d. v. s. 700—1000-talet. De skulle sålunda vara omkring 1000 eller kanske 1200 år gamla. Huruvida de funna kanoterna kunna vara från ungefär samma tid är svårt att säga, åtminstone för en som ej är fekmän. Men tydligen äro också de från så lång tid tillbaka, att här var en boplatz och då de här boende levde av fiske och kan då sammanfalla med ovan angivna tid. Furu bevaras nog mycket länge i vatten och gytta.

Angående sockennamnets ursprung och betydelse har rätt åtskilliga funderingar. En gammal sägen förmäler, att då kyrka blivit byggd i Trönö, hade de av den dåvarande befolkningen uti dalgångarne i nuvarande Arbråbygden, som börjat hylla kristendomen, "sökt" till den kyrkan, dit vägen över skogen var relativt kort. De plögade komma fram tidigt på söndagsmorgnarna och Trönöfolket sade då till dem: "Ni är brå" — Ni äro tidigt ute (som hunnit hit redan). Därav skulle då namnet uppkommit: År brå = Arbrå. Sockensigillet har bilden av en häst i fäلتet och traditionen förbinder detta med kyrkritterna till Trönö, och med den helige Staffans predikofärder genom Helsingland, därvid första raststället skulle varit Arbrå. Andra sägner om sockennamnets ursprung förekomma också.

Att allt detta endast är ett folkligt försök till förklaring, är tydligt. Så långt fram i tiden att kyrka var byggd i Trönö, var naturligtvis Arbråtrakten så befolkad att orten längesedan hade namn.

Den äldsta kända formen för bygdens namn torde vara Örboradhi,

Arboradhi. Det förekommer i påven Clement V taxa över den s. k. sexårsgården från pastoraten i Helsingland av år 1314. I förteckningen på de kyrkor som år 1318 visiterades av ärkebiskop Olaus Beronis, vanligen kallad Olof "hin vitre", den vise, förekommer även formen Örboradhi. Betydelsen av detta ord anses vara: Ör — ar — stens kär, stenigt vatten (jämf. namnen Örarne, Kuggörn m. fl.) och ändelsen radh — en sammandragen form av ordet "häradh" som torde kunna översättas med "byggd". Namnet skulle alltså kunna sägas betyda: "bygden vid stenån", eller vid de steniga strömmarne, eller dyl. En kvarleva av denna gamla namnform torde förekomma i sjönamnet Or. Huru namnformerna sedan växlat blir för långt att vid detta tillfälle behandla.

Med tanke på denna namnforms betydelse, skulle man kanske få antaga att den bosättning som blev en mer ordnad bygd, ägt rum på någondera eller kanske bägge sidor om den sträcka av Ljusnan, som bildar Arbråströmmarna. Anmärkningsvärt är också, att just bygden närmast Ljusnan på östra sidan heter Fornby — Forneby, d. v. s. den forna eller den äldsta byn.

Att bygden är gammal och en av de äldsta i Ljusnedalen torde man kunna sluta till även därav, att här förekommer namnet Hof såsom bynamn. Wij och Hof häntyda båda på våra hedniska förfäders gudsdyrkan, därvid Wij anses beteckna helgedom, offerställe. Ungefär enahanda betydelse äger namnet Hof, kanske mer utmärkande hövdingens boställe; men då hövdingen väl också var den som verkställde offren, blir Hof både offerstället och hövdingens boplatz. I Ljusnans dalgång finnes utom Hof i Söderala — i Alir — ej mer än två

platser med dessa namn, nämligen Hof i Arbrå och Wij i Ljusdal. Huruvida namnet Onsäng — ett ängsområde — i Hof, kan härleda sig från den gamla hednakulten i orten, är väl ovisst. Ett sådant namn finnes även i Ljusdal, men anses där endast vara en sammandragning av ordet Jonsäng och uppkallat efter någon ägare, som hetat Jon. Om en liknande omständighet kan hava givit upphov till namnet här i Arbrå, kan jag ej säga. Men det är anmärkningsvärt dels att stället här aldrig varit bebyggt — vilket är förhållandet i Ljusdal — dels att det ligger i Hofs by.

Andra namnformer, som utmärka hög ålder, äro Wallsta (som ännu i jordeboken och i offentliga längder skrives Wallstad), Flästa, (ell. Flästad) och Hänsätter. Ändelserna stad och sätter, vilka båda betyda boställe, härleda sig från vikingatiden, säga "de lärda".

E. G. W.

Några gamla gåtor.

Illere billere
låg på hillere
Illere billere slog i golv
Ingen man i detta land
Illere billere laga kan.

Är ägget.

Svarta nacka
stod på backa
korn i krävan
men inte kan hacka.

Är s. k. "Tjölva" att
torka säd uti.

Uppgenom backar
och utgenom backar
och skär långa remmar.

Är plogen.

Gammal vaggvisa.

Ro, ro fiska sjö.

Mamma, pappa går på långa bro, köper barnen nya skor.

Barnen äro många, skorna äro tränga.

Mamma, pappa går på långa bro, köper barnen nya skor.

Bergvallen.

— "Ja, inte för att jag tror på skrämt och sänt där, nej gud bevara mig, man är väl kristen, men att det finns något, något, som vi folk aldrig kan utforska, det är då säkert!"

Kersti-mora talade under det hon stod i spiseln och rörde om i den stora mess-smörskitteln. Det var en höstkväll strax före hembuföringen. Kersti-mora hade redan börjat rusta sig för hemfärden. På bordet låg en hög bitar av kokkåda samt en

Regnet smattrade mot de gröna, blyinfattade fönsterrutorna och stormen slet i den gamla fäbostugans multnade nävertak.

— "Som nu t. ex. med Bergvallen på andra sidan Stormyran", fortfor Kersti-mora, "där har int vare sig folk eller få kunnat vistas på flera herrans år alltsedan Sved-Anna blev gift och slutade där. Si, det är skillnad på folk. De som är lagda på det viset att dom kan med skogen och djuren, dom behöver inte frukta något, dom

Originalträsnitt av P. Engström.

massa "ostaväsen", gubbar och käringar djur och allehanda figurer formade av ost-massa, som sedan fått hårdna. Det var ett gammalt bruk, det där, att fäbojantorna skulle ha kåda och ostaväsen, när de buförde hem. Då fäskällorna började höras uppe på Boaberget, då satt snehagen vid bygatan full utav snoriga ungar, som alla skreko på kåda och ostaväsen, och då gällde det att ha påsen full. Kersti-mora ville hålla sig vid det gamla, det borde väl ändå vara något särskilt på bufördsdagen, annars blev den ju bara som en vanlig dag. Ja, det förstod man.

kan ha stor hjälp av de där i skogarna och framgång och lycka i allting. Men är det någon, som inte har rätta sinnet och inte kan med kräkena, då är det som allting vore bakvänt. Sved-Anna, hon hade, som sagt, lycka med sig. Aldrig behövde hon gå ut och leta en ko, fäet kom alltid hem på bestämd tid och inga krämpor blev det på kräkena heller, mer än som hörde till det naturliga. Hon hade förstås en hästsko över fäjsdörren och en stålbit vid tröskeln, som korna fick stiga över innan de gingo ut, men inte var det bara det. Hon hade en särskild lycka med dom i

skogarna. Ja, så det var så, att en kväll så kom med Annas få en främmde ko, som hon inte kunde känna igen, en liten vit, hullig ko med en mässingskälla av underlig klang. Anna satte in kon i ett tomt bås och skötte om henne väl. Det spörs väl, vem som rör om kon, mente hon. En kväll strax efter solnedgången, kom en liten gräklädd gumma och frågade efter kon. Hon fick kon och gav sig i väg rakt upp mot Klätten, där det rakt inte går an för vanligt folk att ta sig fram. Men innan hon gick sa hon: "Jag är dig stor tack skyldig, men då du behöver nån hjälp, ska jag stå dig bi!" Och nu var det så, att Anna hade krånglat med drängen på Berga, så att hon fick ett barn medan hon var ensam på vallen, utan att någon anade att det var på det viset. När folk kom dit var allt överstökad, och när man frågade hur hon rätt sig, berättade hon, att en liten gräklädd gumma gått där och stökat och ordnat hela tiden.

Det berättas också efter gammelfarfar på Berga, han som byggde vallen, att det hände något, då han första gången var på platsen där vallen står. Han hade vandrat hela dagen och sökt efter en lämplig plats att bygga vallen på. Frammot kvällningen först hade han funnit en, som han likade, och där satte han sig och åt sin matsäck. Efteråt lutade han sig mot en tuva och slumrade in litet. Men han vaknade utav skällor, som klingade, och i mon nedanför såg han ett stort få draga förbi och försvinna neråt Stormyran. Det fanns då inga vanliga kreatur här i bergen. Han förstod då, att det inte var någon plats att sätta en fåbovall på, men han tyckte om platsen och byggde ändå. Och det gick också bra om man fick fåbojantor, som voro vana vid skogen och kunde hålla sig väl med skogsfolket.

Men sen Sved-Anna "gätte" på Bergvallen, har det inte funnits någon, som lyckats riktigt. För den första jantan, som var där efter Anna, var det omöjligt att få korna att gå hem om kvällarna. På för-

sommaren gick det bra, men på hösten blev dem borta gång på gång. Bonn' själv var tvungen upp och ta reda på dem, och en gång var det på vippen att han själv skulle komma bort. Han skulle gå upp på Hög-svea en kväll och höra efter korna. Då hörde han skällorna i mon strax nedanför och gick ner för att locka dem med sig. Men när han kom ner, dit han hört dem, hördes skällorna längre bort, han gick efter, men hur han gick, kom han aldrig fram till några kor, fastän han tydligt hörde skällorna. När han till sist tröttnade, visste han inte var han befann sig, och hade han inte träffat på Örabäcken och fått följa med den fram på Stormyran, hade han nog blivit på skogen.

Sen, året därpå, blev det ett sänt liv i stugan, att jantan inte kunde vara där. Byttor och kärll kastades ned från hyllorna och dörrarna sloges upp. I fäiset var det på samma vis, korna bara stodo och bölade.

Troll-Jöns var upp och läste, man försökte med skott med stål och allting, men ingenting hjälpte. Man måste till sist lämna vallen åt sitt öde och nu får den stå där och ruttna ner. Men det är skada det är en sån hyjelig utsikt från Bergvallen. — Men det är väl nu en gång bestämt så, att int' folk ska' bo på det där stället. Det är inte gott att säga något. Det är så mycket vi folk inte kan utgrunda."

P. L.

EN JÄTTEGRYTA I HANEBO. En jättegryta har upptäckts i Böle by i Hanebo socken, strax intill landsvägen och efter vägen mot gamla byn.

Den är urholkad vid ena sidan av ett större stenblock och är 0,50 m. djup med en övre diameter av 0,25 m. och en bottendiameter av 0,18 m.

Jättegrytorna härröra sig från istiden och hava bildats därigenom att stenar eller block, vid närvaro tillika av grus och sand, åstadkommit en nedsvärving i klipphäl-len, då de av strömmande eller böljande vatten därstädes varit försatta i en virvlande eller rullande rörelse.

Skampålen.

Ett av tjuvar, slagskämpar och allsköns skälmar synnerligen fruktat straff var det i gamla tider brukliga kyrkstraffet.

Sista gången det användes i Ovanåker var för cirka 85 år sedan.

Skampålen stod utanför norra kyrkdörren och den s. k. skampallen vid korsgången inuti kyrkan.

En numera avliden gubbe var åsyna vittne till när den sista gången togs i bruk. Han berättade.

Det var på sensommaren. Man rapporterade från ett flertal fäbodställen, att smör och ost försvann på mystiskt sätt. Det måste vara tjuvar i farten. Till en början hade man inte minsta ledning att följa vid spaningarna, men efter hand som tjuverierna fortforo, började misstankarna på grund av vissa omständigheter att riktas åt visst håll. Man misstänkte en viss Frisk Olle i Emnebo, och en undersökning företogs även hos honom. Man fann då på hans kläder några stora fläckar, som vid närmare undersökning visade sig ha uppstått genom att smörlake runnit på kläderna. Hårt ansatt fann han också till sist för gott att erkänna. Han dömdes nu att "sitta i stocken, enom till straff, och androm till varnagel".

Den söndagen straffet skulle avtjänas följde jag far till kyrkan, och jag minns allt så väl som om det varit i går. Skampålen stod vid norra kyrkdörren, som den tiden var huvudingång. Och vid pålen var den stackaren Frisk Olle fastlåst. Jag kunde inte annat än tycka synd om honom, ty han stod där till synes alldeles förkrossad inför de många föraktfulla blickar, som kastades på honom under det kyrkfolket gick in i kyrkan. Då gudstjänsten skulle börja, flyttades han in på den s. k. skampallen i "kors-

Altavisan.

Å vare du, å vare du,
söm va tä Nässbyn på dans?
Å vare du söm kom å tog mäg
ti var eviga dans?

Ja visst vare du söm, ja visst
vare du söm, ja visst vare du
som va tä Nässbyn på dans.

Å vare du söm drog en låt
sa jag int häkta stå still?
Å vare du söm kom å tog mä
sa ia vascht huggevill?
Ja visst vare du söm, ja visst
vare du söm drog en låt på
felan sa ja häktant stå still.

Å vare du söm drog fram kniven
at Lars Osch Ollas Hans
för att han janka säg innat mäg
ti var eviga dans?
Ja visst vare du söm, ja visst
vare du söm, ja visst vare du söm
drog fram kniven at Hans.

Men lika väl sa är du föll den
villesta ändå.

Fast du är trasig ti bå byxa
å ti kläsjacka blå.

Lika väl sa är du, lika väl sa
är du, lika väl sa är du föll
den villesta ändå.

Upptecknad av B. O.

gången". På denna fick han stå i knäböjande ställning till gudstjänstens slut, då han äntligen avtjänat sitt straff. Frisk Olle var den siste, som "satt i stocken" vid Ovanåkers kyrka.

Några år senare dömdes en spjuver vid namn Jöns Pelle från Ilöjen att med kyrkstraff få sota för något streck.

Det blev dock ingenting av med den saken, därför att "stocken" en natt helt enkelt försvann, och den hittades

Historier från Woxna Bruk.

Först några ord som presentation. Hytten arbetade, som namnet anger, vid hyttan. Han var känd som en synnerligen djärv och orädd person — en som gärna ogenerat drev med sina medmänniskor. Tuveln var en "joller" från Ore, som kallade sig älderman och ville påskina, att han var mästersmed. Han höll sig gärna bland smederna och bruksherrarna. De senare sökte han inbilla, att han gjorde stor nytta i smedjor och hytta. Som han var fattig men för stolt att tigga, slet han ofta ont och hade nog "morarnas" goda hjärta att tacka för att han inte svalt ihjäl.

— Nä be' mäg gå, brukade han säga när han ville bli bjuden på mat. Men hur hungrig han än var, ratade han välling och ville mor i gården bli av med honom, ställde hon fram en tallrik rykande, het välling. Hustrun till en mästersed bjöd honom en gång på välling, men då tyckte han:

— Nä, tack skä du ha! Jag sitter int' här å blåser som en klensmepust. Åt din välling själv du!

T. ljög att han varit med Karl Johan i krig, och "välling va' int' mat för en kronans kär. Brännvin å mat å törmat", skulle det vara.

Ibland låtsade han vara pockande, och då kunde han nog skrämna de minsta. Då hette det:

— Mjukbrö' å smör, annärs skä ungen ikell!

En gång blev T. bjuden på smörgås av Hytten, men smöret var härsken ryssolja, som annars användes att smörja med. Hur eländig anrättningen än var, så var Tuvelns hunger värre — han grimaserade och åt. En annan gång narrade H. i T. en mängd saltströmning och stängde sedan in honom i en järnbod. Där fick T. stå både länge och väl och törsten var "hörbar". Då han äntligen släpptes ut, störtade han med ett vrälände rätt ner i hyttedammen.

först en tid efteråt i — Gräsätterströmmen. Det påstods, att Jöns Pelle själv släpat bort den. Tack vare detta lyckades han också undslippa nesan, ty någon ny skampåle kom aldrig till Ovanåkers kyrka, trots att stockstraffet upphävdes genom k. förordning först år 1841.

Pan.

Hytten narrade en gång en bonde i en malmkärra och tippade honom i kvarn- eller hyttedammen. Men bonden höll på att drunkna, så att H. måste i efter honom. Bonden klamrade sig då fast i H., så att bägge så när fött sätta livet till.

En annan bonde beställde ett klocklod av H. Som det var lite smygsmide — ganska vanligt på den tiden — fick man lov att se upp för "herrarna". Då bonden kom för att hämta lodet, var det ännu glödande hett. H. grep det då med tången och körde det i vattenhon samt viskade brådslande till bonden:

— Skyn'däg öpp mä säcken, inspektorn kommer! Bonden fick lodet i säcken i en hast och kom så iväg lite fortare än han tänkt. Men han kom inte långt förr än lodet damp i backen — det hade svett hal i skinnsäcken.

En annan gång då H. nyss skött ett utslag kom en bonde (somliga säga en bruks-herre) och hade något mycket angeläget att tala vid H. om. Hytten drog sig sakta tillbaka och bonden var så ivrig, att han följde efter och ingenting märkte, förr än det började ryka om näverskorna på honom. Han stod lå mitt i det ännu heta utslaget, men H. hade hållit sig på en av de sandbankar, som delade utslaget i tackor.

Då Hytten en gång var med och lagade taket på herrgården, tappade han fotfäste och åkte utför. I sin nöd anropade han först Gud om hjälp, men då detta inte hjälpte, kom han i förskräckelsen att åkalla Phan — och fastnade i en spik. Det sägs att H. då fick en viss respekt för den svarte.

I fyllan och villan slog H. vad med en smed om ett kvarter brännvin, att han skulle hämta ett lik ur vintergraven. Då H. dröjde, gingo smederna honom till mötes och i kyrkbacken mötte de H. bärande liket.

Vi ha också ett ordstäv efter H. En gång då matsäcken var mer än vanligt knapp, åt han upp den hemma innan han gick till dagsverket med de orden: — Då magen har, så har han.

Men även Hytten skulle möta sin överman. Då han en natt var borta vid en tjärn och fiskade, hörde han någon som hänskrattande ropade:

— Hä, hä, hä! Si kär'n! Si kär'n!

Det kändes kusligt i nattens ensamhet och blev inte bättre, då det strax efter lät:

— Fisktjuv! Fisktjuv! Hä, hä, hä!

Fasan grep H., han kastade skinnsäcken

Sagor och Sägner.

Trolleri.

(Ur verkligheten.)

För omkring femtio år sedan, när jag var en liten pojke, gick jag i sällskap med Pellas gubben efter ästranden. Då stötte vi helt oförmodat på en orm, som sprang framför våra fötter och rakt ned i ån, där han försvann i vattnet. Jag kände mig riktigt kuslig tillmöds, särskilt med tanke på, att vi pojkar hade ett badställe just på samma plats som ormen dök ned, men Pellas gubben, som var kunnig i litet av varje, bara skrattade och sa' att den där kanaljen skulle han nog låsa fast. Så tog han ett par käppar, som han lade i kors på marken där ormen först var synlig, och så läste han högt denna besvärjelse:

"Gud förbannade ormen i första hand.
Dig skall hata både kvinna och man.
På ditt bröst skall du kräka.
I jordens tvång skall du vara en gång
och jordens stoft skall du äta."

Om cirka två timmar gingo vi åter förbi samma plats, och döm om min förvåning, när jag såg ormen ligga hoprullad i en ring på korset. Pellas gubben avlivade honom med ett par slag av sin käpp, varefter vi fortsatte hemåt.

Några år därefter var jag på slätterarbete i fäbodarne och fick då se en orm som gled in i ett stenröse. Då fick jag det infallet att jag skulle se efter om även jag kunde få ormen att lyda, varför jag upprepade samma suker som Pellas gubben. När jag om en stund kom tillbaka låg ormen mycket riktigt hoprullad, likadant som i det först omtalade fallet, men jag förmådde mig ej att slå ihjäl honom, utan lät honom ligga. Sedan dess har jag aldrig "läst fast" några ormar, ej heller har jag lärt ut konsten till någon annan, förrän jag nu blev anmodad av Helsingerunors red. att göra det.

med fisken i på ryggen och sprang. I hastigheten hade han fått säcken upp och ner, så att en fisk då och då daskade i backen. Det lät som om någon kommit tassande efter och högt över alltsammans ljöd det:

— Ta fatt'än! Ta fatt'än! Hä, hä, hä!

Hytten sprang för livet och var mer död än levande då han kom fram till bygden. Men efter den betan var H. knäckt — kuvad av en fågel. O—o M—n.

Ybogubben från Sörbo.

På den plats i Sörbo by i Bollnäs socken, där den nuvarande "Lindbergsgården" är belägen, bodde en gång i tiden Ybogubben, dåtidens rikaste och mest ansedde man i övre socknen. Ybo är namnet på en åga, som ligger alldeles intill Lindbergsgården, som tidigare också kallats för Ybogården. Ybogubben ägde på den tiden Ybogården med tillhörande jord, betesmarker och utslätter. Det har berättats, att Ybogubben var en mycket rik man, ty för utom jorden och gården, var han ägare av inte så litet silver. Man var också, berättas det, byns allt i allo. Byns angelägenheter, bestämmandet över huru allmanningen skulle användas och värdas o. s. v., det skötte Ybogubben om.

Men så kom ryssarna på sina rövartåg även genom våra bygder. Byinneväanarna i Sörbo flydde undan västerut till de stora skogarna mot Dalarne. Endast en gubbe, som inte kunde gå och bodde där nuvarande "Hövs" är, lämnades kvar. Alla drogo sina färde undan. Så ock Ybogubben med sin familj. Men då han var rädd för att upphinnas av eller stöta på ryssar, så ville han inte taga sitt silver med sig, utan det lades ned i en "spann" (av koppar) och sänktes ned i Ybotjärn, vilken tjärn numera är utdikad. Och enligt berättelserna jag hört, så har man ännu inte fått igen denna "spann" med silvret i. Så den står tydligen ännu att finna.

Jon Ån.

Silverskatten i Risån.

Även i Ovanåker finna vi den gamla välbekanta sägnen om silverskatten, som gömdes i ofredstid, men som ännu ingen lyckats bärga. Så här lyder den:

En gång då socknen hotades av fiendehorder och befolkningen gjorde sig beredd att fly uppåt de stora skogarna, beslöto några behjärtade män att söka rädda kyrksilvret, som förvarades i en stor kista i kyrkans sakristia. De drogo nämligen kistan till en liten å, den s. k. Risån, vilken går ut ifrån sjön Sessman och utfaller i Woxna älv. På det djupaste stället, just där vägen från Knåda by till kyrkan får sällskap med den lilla ån, sänkte de ned kyrksilvret. Av någon anledning blev dock skatten aldrig upptagen, varför den ligger där än i dag.

För att kunna bärga silverskatten måste dock vissa bestämmelser följas. Sägner vet

Hembygdsrörelsen.

OVANÅKERS HEMBYGDSFÖRENING kommer sannolikt att under sommarens lopp uppföra den första byggnaden å det markområde, som föreningen i fjol förvärvade sig.

Den för sina vägg- och takmålningar bekanta Mårtensgården i S. Edsbyn har nämligen för detta ändamål inköpts. Föreningen har dessutom erhållit löfte om en del andra byggnader. Däribland en gammal linskäkt.

Föreningens arbete har omfattats med stort intresse från allmänhetens sida, varför utsikterna att klara den ekonomiska sidan av saken kunna anses såsom rätt goda. En ekonomiförening har bildats, som äger fastigheten. Genom andelsteckning (andelarnas pris 50 kr.) har omkring 11,000 kr. inbrakts.

En höstmärknad anordnad av föreningen i fjol och benämnd Persmässan, gav omkring 8,300 kr. i netto.

WOXNA HEMBYGDSFÖRENING — från början en by-förening — bildades 1918. Redan första året fick den ett 60-tal medlemmar och måste utvidgas att omfatta hela socken. Nu äger den över ett hundratal medlemmar. Avgiften är en kr. pr år. Medlemmar under 12 och över 60 år äro fria från avgifter, och medlemmar mellan 12 och 15 år betala halv avgift.

Föreningens intressantaste och kanske mest givande verksamhetsfält är utflykter-

nämligen berätta, att det ovillkorligen måste ske en midsommarnatt och att skattsökaren måste tåga fr. o. m. det han lämnat gården till dess han är hemma igen med skatten. Ett par personer, som en midsommarnatt försökte sig på saken, hade så när lyckats, men så blevo de under arbetet narrade att prata, och därmed ointetgjordes bärgningen för den midsommarnatten. De hade nämligen fått den tunga kistan upp till bät-kanten, då den ene kom att titta bort till Knådavägen. Då fick han se en tupp komma dragande på ett stort halmlass. Han glömde vad han hade "för händer" och skrek åt den andre: "Nä men titta på tupprackarn som orkar med det där halm-lasset". Då — — — — plums — — — — han hade inte väl sagt ut meningen, förän kistan sjönk åter ned i vattnet.

Ingen lär sedan dess ha gjort om försöket att bärga silverskatten i Risån.

na till mera bemärkta eller vackra platser inom socknen. Då berättas vad som kunnat inhämtas om platsen, då sjunges, spelas och lekes. — — — —

1924 kunna vi fira 200-årsminnet av Gymnäsgruvornas upptäckt — orsaken till Woxna Bruks uppkomst. Vi ha tänkt att då ha vår hembygdsstuga färdig, att ordna en hemslojdsutställning och en hembygdsfest med en massa utflyttade Woxna-bor på besök. — — — —

Den 17 april hålles föreningens kvartalsmöte, och då bestämmes sommarens arbetsplan. Föreningens adress är Woxna Bruk och f. d. Woxna-bor, som kanske sakna förbindelser med hembygden, uppmanas att sätta sig i förbindelse med hembygdsföreningen.

ARBRA HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING hade måndagen den 21 mars konstituerande sammanträde å Vallsta templarlokal. Sedan de närvarande hälsats välkomna av kommissionär E. G. Wengelin, Arbrå, meddelade denne, att å de utlagda teckningslistorna anmälts 75 medlemmar. Föreningen konstituerades därpå, varefter stadgar antogs i vad angår den administrativa förvaltningen, men i övrigt remitterades dessa till styrelsen för tillägg.

Till styrelse valdes: hrr kommissionär E. G. Wengelin, Arbrå, ing. A. Liljedahl, Arbrå, riksdagsman Lars Olsson i Hov, Vallsta, f. riksdagsman Johan Ericsson, Vallsta, och komm.-ordf. Per Andersson, Koldemo, Arbrå. Till styrelsesuppleanter valdes: hrr folkskoll. Aug. Dalhem och hr Fritz Andersson, Arbrå.

Till revisorer valdes hrr kamrer E. A. Mählén och hemmansäg. Carl Aspenberg, Vallsta, och till suppleant kamrer P. Engstrand, Vallsta.

Vid sedermera hållet styrelsemöte konstituerade sig styrelsen sålunda: ordf. hr Johan Ericsson, Vallsta sekr. hr E. G. Wengelin, Arbrå, och kassör hr Per Andersson, Arbrå.

HELSINGERUNOR mottager med största tacksamhet bidrag från intresserade personer runt om i helsingebygderna. Var och en som känner till en gammal anekdot, visa, historia, saga eller sägen, bör teckna upp den och sända den till Helsingerunor, adr. Edsbyn.

Nordiska museets

bibliotek

Stockholm

Tidskr.

Sv.

Hälsingland

form 114

